אישים באגרות הראי"ה

הרב ברוך מרקוס

רבה האשכנזי של חיפה כחמישים וחמש שנה, מחבר "אמרי ברוך" · תר"ל–תשכ"א (1870–1961)

10 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

הרב ברוך מרקוס נולד בשנת תר"ל (1870) בעיירה רוטבו שליד קובנה, ונפטר בי"ט בסיוון תשכ"א (1961). למד אצל "הסבא מקלם" ובישיבת סלבודקה, ואחרי נישואיו עלה לארץ ישראל. בירושלים ניהל את "בית המוסר" שבחצר שטרויס, ויחד עם הרב שמואל הלל שינקר ייסד את ישיבת "אור חדש".

בשנת תרס"ז (1906) התמנה לרב האשכנזי של חיפה, וכיהן בתפקיד כחמישים וחמש שנה. בשנת תרע"ד (1913) השתתף במסע המושבות בגליל (ראו בפרשת מסע המושבות בגליל (תרע"ד)) שארגנו הרב קוק והרב יוסף חיים זוננפלד. היה חבר מועצת הרבנות הראשית לארץ ישראל, וכתב את הספר "אמרי ברוך".

הרב קוק על הרב מרקוס

כבר בשנת תר"ע (1910) הרב קוק שופך לפני הרב מרקוס את כאב לבו על מצב הדת: קשה לו לבוא לעמק השווה עם רוב גדולי הדור, "שהם חפצים ללכה רק במסלול הישן", ובזה נותנים יד לפורצי הגדר. הדרך שהרב קוק רואה היא חינוך שמצרף לתורה וליראת שמים גם ידיעת העולם והחיים (כרך א', אגרת רעד). באותה שנה הרב קוק כותב לו גם על ההכשר לסבון בלוד (כרך א', אגרת שט). (באגרות האלה שמו נדפס "מאירס", ובכותרת אגרת שצז נדפס "מרקוס"; בשתיהן הוא אב בית הדין של חיפה.)

בשנת תרע"ג (1913) הרב קוק הכריע בסכסוך בין הרב מרקוס לבין הרב יהושע בורק בחיפה, וקבע שכל ענייני הדת בעיר ייעשו רק בהסכמת הרב: "אחרי אשר הציעו לפני הרב הגאון ר' ברוך מרקוס, אב"ד דעה"ק חיפה ת"ו והרב הנכבד מו"ה יהושע בורק נ"י... הוחלטו אצלי ע"פ דעת תורה ודעת נוטה אלה הפרטים המבוארים בזה" (כרך ב', אגרת תעז). הרב קוק כותב אליו גם על תיקון מצב הדת בחיפה (כרך ב', אגרת שצז), על בתי מרקחת שנפתחו בשבת ועל המקווה (כרך ב', אגרת תקמב), ועל רעיון כנסיית רבני הארץ (כרך ב', אגרת תקפ).

כשנבנה בית כנסת חדש בחיפה, הרב קוק כותב לד"ר ירמיאס שהרב מרקוס הבטיח שלא תהיה בו נטייה לרפורמה: "הנה לבד מה שהרב בעיה"ק הנ"ל ר' ברוך מרקוס הוא מוחזק אצלי לת"ח מופלג וירא שמים, וחזקה על חבר שכמותו, שלא יוציא מת"י דבר שאינו מתוקן... הנה כתבתי בזה ביחוד לכבוד הרב הנ"ל, והגיעה לידי תשובה ממנו ומועד הבנין, בהבטחה גמורה שלא תהי' בביהכ"נ הנ"ל ח"ו שום נטי' לצד ריפורמה" (כרך ב', אגרת תיט). הרב מרקוס היה גם מן הרבנים ששלחו ממונים לעשר את היבול בחוות שבאזורו (כרך ב', אגרת תקצז).

בשנת תרפ"ג (1923) ביקשו הספרדים בחיפה לייסד שחיטה נפרדת. הרב קוק כתב לסניף הסתדרות הספרדים: "ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם הקדושה, כאשר היתה עד כה" (כרך ד', אגרת

אקסג). כשהספרדים השיבו שהם מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב משלהם, הרב קוק שאל את הרב מרקוס לדעתו, וכתב שאם יוכר כרב הראשי לאשכנזים, אולי אין כדאי לעשות מחלוקת (כרך ד', אגרת אקסו).

האגרות

כרך א', אגרת רעד: הרב קוק שופך את לבו על מצב הדת: גדולי הדור רוצים ללכת רק בדרך הישנה, והדרך היא חינוך שנותן חלק לידיעת העולם והחיים, יחד עם תורה ויראת שמים. בכותרת האגרת שמו נדפס "ברוך מאירס".

"ואין לי דרך אחר כ"א לחזק את ידי החינוך הנותן חלק לידיעות העולם והחיים"

כרך א', אגרת שט: על ההכשר לסבון בלוד: הסבון עשוי רק מגפת זיתים, ואחד העובדים משגיח עליו. בכותרת האגרת שמו נדפס "ברוך מאירס".

"שלא מצאתי שם שום מקום לחוש"

כרך ב', אגרת שצז: אל הרב מרקוס (שנקרא אז מאירס): הרב קוק רוצה לתקן את מצב הדת, אבל חושש מאספות שבאים אליהן "רק עם לב חם ורגש של יראת שמים, אבל לא עם דעה וחשבון".

"אוצר תו"י מו"ה ברוך מרקוס שליט"א האב"ד דעה"ק חיפה ת"ו"

כרך ב', אגרת תיט: לד"ר ירמיאס: תומך בבניין בית הכנסת המרכזי בחיפה בהכוונת המרא דאתרא הרב ברוך מרקוס.

"הנה לבד מה שהרב בעיה"ק הנ"ל ר' ברוך מרקוס הוא מוחזק אצלי לת"ח מופלג וירא שמים"

כרך ב', אגרת תעז: פסק והכרעה בסכסוך הפנימי בקהילת חיפה, לביצור מעמדו והנהגתו של הרב ברוך מרקוס.

"אחרי אשר הציעו לפני הרב הגאון ר' ברוך מרקוס, אב"ד דעה"ק חיפה ת"ו והרב הנכבד מו"ה יהושע בורק נ"י"

כרך ב', אגרת תקמב: הרב קוק מעולם לא התיר לבתי מרקחת לפתוח בשבת; ומציע לעסוק גם בעניין המקווה.

"אוצר תו"י מו"ה ברוך מרקוס שליט"א, הגאב"ד דעה"ק חיפה ת"ו"

כרך ב', אגרת תקפ: על רעיון כנסיית רבני הארץ, ובקשה לסייע לרב בן ציון ידלר בתיקון תרומות ומעשרות בגליל.

"אוצר תו"י מו"ה ברוך מרקוס שליט"א, האב"ד דעה"ק חיפה ת"ו"

כרך ב', אגרת תקצז: לד"ר טהון: הנחיות לקראת השלמת הפרשת תרומות ומעשרות, וכיסוי הוצאות הממונים מחיפה ומטבריה.

"להרב ר"ב המוכ"ז, בעד הוצאות הממונים מחיפה ומטבריא"

כרך ד', אגרת אקסג: לוועד העדה הספרדית בחיפה: קריאה נרגשת לשמור על אחדות השחיטה והקהילה ולא לפלג את העיר.

"ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם הקדושה, כאשר היתה עד כה"

כרך ד', אגרת אקסו: הספרדים בחיפה מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב משלהם; הרב קוק שואל לדעתו של הרב מרקוס.

"שקבלתי שני מכתבים מההסתדרות הספרדים וכותבים בדרך נימוס"

ראו גם

על ענייני רבנות ופסיקה באגרות הראי"ה. (לנושא רבנות)

על נושא כשרות ושחיטה באגרות הראי"ה. (לנושא כשרות ושחיטה)

על הרב ברוך מרקוס (המכלול). (רבי ברוך מרקוס)

נוסח האגרות – עם ביאור

10 האגרות שבהן נזכר הרב מרקוס, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

הרב קוק כואב על מצב הדת ועל הקושי להגיע לעמק השווה עם רוב גדולי הדור, שרוצים ללכת רק בדרך הישנה ולהתרחק מכל כישרון ותנועת חיים. לדעתו זה 'נגד דרך ה'' ומחזק ידי פריצים. הדרך היא חינוך שנותן חלק לידיעת העולם והחיים, בשמחת חיים ובאומץ, יחד עם תורה ויראת שמים. הגדולים אינם עוסקים בהרחבה ב'הלכות יראת שמים', ולכן אינם מסוגלים לסלול שבילים חדשים. ההמון שמתפקר אינו אשם, ויש בו ניצוצות טוב ושאיפה לישועת ישראל. 'מי ירצה להפקיר את כבודו בשביל כבוד השי"ת'.

עיקרי הדברים

- ביקורת על גדולי הדור הדבקים בדרך הישנה.
- חינוך המשלב ידיעת העולם עם תורה.
- הזנחת 'הלכות יראת שמים'.
- לימוד זכות על המתפקרים.
- בדידותו במלחמה מימין ומשמאל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' אד"ר[4] תרע"ן. [ח' באדר ראשון תר"ע (1910)]

שלו'[5] וברכה לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון החו"ב[7] אוצר תו"ר[8] מו"ה[9] ברוך מאירס [הרב ברוך מאירס, רבה של חיפה] שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו.

הגיעני מכתבו היקר. בטח הודיעו כבר הר"י[13] בוראק נ"י[14] את אשר דברנו בכללות המצב, ואת אשר חזקתי את ידיו במכתב. יואל ד' להצליח דרכו להקים עדות ד' וחקותיו על ישראל, על אדמת הקודש.

ומה שהעירני כת"ר[15] ידי"נ ע"ד[16] מצב הדת כעת. מה אומר לידידי, מה רבו פצעי לבבי מכללות המצב, שאפס עצור ועזוב, לשא ביד רמה דגל שם ה' ותורתו באה"ק[17]. וככל אשר אשקיע את עצמי ברעיון זה כן לבי הומה וסוער, ולא אמצא דרך ישרה איך להתחיל במעשה כי קשה לי מאד לבא לעמק השוה עם רוב גדולי הזמן, ד' ישמרם, שהם חפצים ללכת רק במסלול הישן, להתרחק מכל כשרון ומכל תנועה של חיים מה שהוא לדעתי ברור נגד דרך ד' לגמרי, ובזה נותנים יד לפריצים ומחזיקים ידי מרעים, ואוי לנו מענותנותם של אלה, [על פי גיטין נו: "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו"] אע"פ[18] שכוונתם רצויה. ואין לי דרך אחר כי"א[19] לחזק את ידי החינוך הנותן חלק לידיעות העולם והחיים, והמדריך את הילדים ברוח צהלת החיים, בעז ואמץ לב, ובנקיון וסלסול הגון, שכל אלה כשהם מצטרפים אל הדרכת התורה ויראת שמים של אמת, מעטרים הם אותה ומאמצים את חילה, וסוף כל סוף מלאך רע בע"כ[20] יענה אמן, [על פי שבת קיט] ומה אעשה שבדרך זו, שאין לי כל ספק שרק בה אנו צריכים ללכת, הנני נתון בסבך המלחמה מימין ומשמאל. אמנם תקותי לשמו יתי"ש[21], שיחזקני לשאת ברמה את דגל האמת, למען יצדק קודש. [על פי דניאל ח, יד: "ונצדק קדש"] וידע ידידי שכל הענינים הגדולים הם תלויים זה

בזה, כי מתוך שאין רוב הלומדים, אפילו הגדולים שבדור, משימים לבם להיות גדולים בהלכות יראת שמים, בהרחבה גדולה הראויה למנהיגי הדור, על כן אין כחם יפה ללכת בשבילים חדשים הראויים לפי הזמן, ולכוונם כלפי הקודש, והם אנוסים לפי דעתם לעמוד על הנקודה של הסגנון הישן, בלי לקחת כל נקודה טובה מהדרכים החדשים, לתקן על ידם את מעמד הדור, ובשום אופן לא ירצו לתן תודה, שמקצוע עקרי, שהוא כולל כל התורה וכל האמונה כולה, הוא עזוב מהם, ושבשביל כך הננו מגששים בצהרים, כאשר יגשש העור באפלה. [על פי דברים כח, כט] ועל כן הולך ההמון ותועה, הולך ומתפקר, והם אינם אשמים כלל, כיון שאין מי שיראה להם דרך ישרה, בחיבור קדושת התורה והאמונה, עם החיים, הולכים הם ומתפקרים. אע"פ שיש בהם כמה ניצוצות של טוב, וכמה עדינות נפש, ומהם רבים החפצים בכל לבם בישועתם של ישראל, ובתחיית ארצנו הקדושה, שאיך ששפלה תהיה הבנתם בזה, עומדת היא הכוונה על יסוד קדוש, מפני שישועתם של ישראל היא באמת כוללת כל מדת הקודש שבעולם. וכל אשר נראה פנים יותר להשכיל לדון לכף זכות אפילו את החייב שבחייבים, אם רק אינו רוצה להיות נפרד מכלל האומה, להיות נוסף על שונאינו, [על פי שמות א, י] וכל אשר נצרף אל החינוך כל מדה טובה, ונלמד את בנינו את הלימודים הנותנים פרנסה וכבוד לאדם, מצורף אל התורה. יתחזק ויוסף אומץ יסודה של תורה. אבל עם מי נדבר, מי יסכים לי, מי ירצה להפקיר את כבודו, בשביל כבוד השי"ת[22] ותורתו וקדושת ארץ חמדתו. נקוה כי למענו ית'[23] יעש, ויתן בלבב כל חכמי תורה להבין דרך ד' הטהורה, ויושע ישראל ויהודה במהרה. והי'[24] ז"ש[25], כנה"י[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] באה"ר[29], מצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. תוי"ר - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. ע"ד - על דבר
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. אע"פ - אף על פי
19. כ"א - כי אם
20. בע"כ - בעל כרחם

21. יתי"ש - יתברך שמו
22. השי"ת - השם יתברך
23. יתי' - יתברך
24. והי' - והיה
25. זי"ש - זה שלום
26. כנה"י - כנפשו היקרה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
29. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט סיון תר"ע - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

על ההכשר לבורית (סבון) בלוד: הסבון עשוי רק מגפת זיתים, בלי חלב. אחד העובדים, שמוחזק בכשרות, הוא המשגיח. אם יעשו גם שמן למאכל, יש צורך במשגיח נאמן להפרשת תרומות ומעשרות, ובשמן שומשום להפריד בין חייב לפטור.

עיקרי הדברים

- הכשר סבון בלוד.
- שמן למאכל - תרומות ומעשרות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט סיון תרע"ן.

לכבוד ידי"ע[4] הרב הגאון החו"ב[5] אוצר תוי"ר[6] מו"ה[7] ברוך מאירס שליט"א[8], האב"ד[9] דעה"ק[10] חיפה ת"ו, שלו'[11] וברכה באה"ר[12].

ע"ד[13] ההכשר שנתתי על הבורית שבלוד. [בית חרושת לסבון בלוד] הנני בזה להודיע לכת"ר[14], שלא מצאתי שם שום מקום לחוש, שראיתי את כל סדר העשי', והכל נעשה רק מהגפת של הזיתים, [הפסולת הנשארת אחרי כבישת הזיתים] ואין בהם שום תערובת חלב ושאר דבר האסור. ומ"מ[15] מצאתי בין האנשים אחד מהם שהוא מוחזק בכשרות באין פקפוק, והטלתי עליו את ההשגחה התדירית. גם מהשותפים הבעלים עצמם ישנם מוחזקים בכשרות, בעלי תורה ויראת שמים. ולדעתי כשיתן כת"ר[16] ההכשר ב"עתיד" יהי'[17] ג"כ[18] ע"ד זה, שיסמך על איזה משגיח תדירי, אלא שא"צ[19] משגיח מיוחד אלא אחד מהעובדים שיהי'[20] מוחזק בכשרות לו ימסר הדבר. ביחוד יהי' צריך משגיח נאמן וסמוך ביראת שמים, כשיעשו ג"כ שמן לאכילה, שאז יהי' דרוש ג"כ להפריש תרומ"ע[21], וביחוד אם יעשו שמן שומשמין, שאז אם יקנו מהגויים שומשמין יש לסמוך על הפוטרים, וחושבים זה לנגמר מלאכתו ביד גויים, וכשיקנו מישראל הלא יהי' דרוש לתקן, ויהי'[22] אז צורך שמירה מדויקת שלא יתערב הפטור עם החיוב, כדי שלא יהי' קלקול בסדר ההפרשה. וכת"ר[23] בחכמתו ידע בעה"י[24] לתקן הכל עצהיו"ט[25]. והשי"ת[26] יתקננו בעצה טובה מלפניו, ויזכנו לרומם את דגל' תוה"ק[27] על אדמת הקודש ולהרים את קרן ישוב אה"ק[28] ברוח דעת ויראת ד'.

והי'[29] ז"ש[30] וברכה נאמנה, כנה"י[31] ונפש ידי"ע[32] דוש"ת[33] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ידי"ע - ידיד נפשי עוז

5. החו"ב - החריף ובקי
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. האב"ד - האב בית דין
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. באה"ר - באהבה רבה
13. ע"ד - על דבר
14. לכת"ר - לכבוד תורתו
15. ומ"מ - ומכל מקום
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. יהי' - יהיה
18. ג"כ - גם כן
19. שא"צ - שאין צריך
20. שיהי' - שיהיה
21. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
22. ויהי' - ויהיה
23. וכת"ר - וכבוד תורתו
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. עצהיו"ט - על צד היותר טוב
26. והשי"ת - והשם יתברך
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. והי' - והיה
30. ז"ש - זה שלום
31. כנה"י - כנפשו היקרה
32. ידי"ע - ידידו עוז
33. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' כסלו תרע"ב - יפו **נמען:** הרב ברוך מאירס, אב בית דין חיפה

הרב קוק רוצה לתקן את מצב הדת, אבל אין לו עדיין סדר. אספות כאלה בעבר הותירו ריקנות, כי הנאספים באים בלב חם בלי דעה וחשבון, ופוסלים כל הצעה מחושבת שנראית סותרת את הרגש. הרב קוק גם חושש שהזקנים יתרעמו אם הרב קוק יהיה הקורא לאספה.

עיקרי הדברים

- ביקורת על אספות בלי חשבון.
- החשש מתרעומת הזקנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' כסלו תרע"ב[4].

לכ' ידי"נ[5] הרב הגאון החו"ב[6] אוצר תו"י מו"ה[7] ברוך מרקוס[8] [הרב ברוך מאירס (מרקוס), רבה של חיפה] שליט"א[9] האב"ד[10] דעה"ק[11] חיפה ת"ו, שלו'[12] וברכה,

הגיעוני מכתבי כת"ר[13] היקרים, ומאד אשתוקק ג"א[14] לעשות איזה צעד לתיקון המצב המורה מאד. אבל יאמין לי, ידידי, שאין לי ע"ז[15] לעת עתה שום סדר. אנכי ראיתי את התוצאות של אסיפות כאלו בימים שעברו, ולדאבון רוחי השאירו רושם מדאיב וריקות מחלטת. סבת הדבר הוא מעוט ההסתכלות והעיון בדבר מצד רוב הנאספים, שבאים רק עם לב חם ורגש של יראת שמים, אבל לא עם דעה וחשבון להוציא דבר מעשי אל הפועל, ולא עוד אלא אם מציעים איזה דבר בחשבון, והוא מתנגד לפעמים לרגש החום שבלב, אז מיד מבטלים את הענין, אע"פ[16] שדוקא ע"פ[17] אותו התוכן, יכולים דברים גדולים וקדושים להעשות, מה שיהיו בסיסים לקדושת ההרגש וחום הלב הכשר המקודש ביראת ד' טהורה.

וביחוד איני בטוח כלל שלא יתרעמו הזקנים שי'[18], אם אהיה אני הקורא לאסיפה. אע"פ שמסופקני אם גם הם יקראו, אבל הרי המצב כך הוא. השם ית'[19] יאר עינינו להמציא איזה דרך ועצה טובה, לישר מסילה לשאר עמו, על אדמת הקודש, ע"פ התורה והמצוה.

אם ד"ר[20] אויערבאך נ"י[21] יזמינני למסע, [ד"ר משה אויערבך, מחנך בפתח תקוה] קרוב הדבר שאסע עמו בל"נ[22], אבל לע"ע[23] עדיין לא קבלתי ממנו ידיעה בזה.

והנני בזה ידי"ע[24] חותם ברכה ומצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו ולרוממות קרן תורתו על אדמת קדשו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האב"ד - האב בית דין
11. דעה"ק - דעיר הקודש
12. שלו' - שלום
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. ג"א - גם אני / גם אנו
15. ע"ז - על זה
16. אע"פ - אף על פי
17. ע"פ - על פי
18. שי' - שיחיה
19. ית' - יתברך
20. ד"ר - דוקטור
21. נ"י - נרו יאיר
22. בל"נ - בלי נדר
23. לע"ע - לעת עתה
24. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"ב - יפו **נמען:** ד"ר ירמיאס

על בית הכנסת בחיפה: הרב ברוך מרקוס, רב חיפה, תלמיד חכם וירא שמים, הבטיח שלא תהיה בבית הכנסת נטייה רפורמית. מצווה לחזק את ידי הבונים.

עיקרי הדברים

- בית הכנסת בחיפה - אין חשש רפורמה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר, תרע"ב[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד החכם המרומם, נדיב ושוע, מר ד"ר[6] ירמיאס נ"י[7].

אחדשה"ט[8].

את יקרת מכתבו קבלתי, ע"ד[9] בנין ביהכ"נ[10] שבחיפה ת"ו. הנה לבד מה שהרב בעיה"ק[11] הנ"ל[12] ר'[13] ברוך מרקוס [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] הוא מוחזק אצלי לת"ח[14] מופלג וירא שמים, וחזקה על חבר ["חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן" (פסחים ט)] שכמותו, שלא יוציא מת"י דבר שאינו מתוקן. ובודאי יהי'[15] ביהכ"נ הנ"ל בנוי על טהרת הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, - הנה כתבתי בזה ביחוד לכבוד הרב הנ"ל, והגיעה לידי תשובה ממנו ומועד הבנין, בהבטחה גמורה שלא תהי'[16] בביהכ"נ[17] הנ"ל ח"ו[18] שום נטי' לצד ריפורמה [לצד הרפורמה] ח"ו. ואקוה שבעה"י[19] יהי' כל הבנין קודש לד' כרצוי לשלמי אמוני ישראל. ומצוה רבה היא לחזק ידי הבונים בכל בנין באה"ק[20], וק"ו[21] בנין של קדושה ותפילה, הקבוע לדורות.

והנני בזה חותם ברגשי כבוד וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ד"ר - דוקטור
7. נ"י - נרו יאיר
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. ע"ד - על דבר
10. ביהכ"נ - בית הכנסת
11. בעיה"ק - בעיר הקודש
12. הנ"ל - הנזכר לעיל

13. ר' - רבי
14. לת"ח - לתלמידי חכמים
15. יהי' - יהיה
16. תהי' - תהיה
17. בביהכ"נ - בבית הכנסת
18. ח"ו - חס ושלום
19. שבעה"י - שבעזרת השם יתברך
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. וק"ו - וקל וחומר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' טבת תרע"ג - יפו **נמען:** פסק בסכסוך בחיפה

החלטה בסכסוך בין הרב ברוך מרקוס לרב יהושע בורק בחיפה: ענייני הדת רק בהסכמת הרב. בתלמוד התורה - העניינים הרוחניים בידי הרב, המעשיים בידי בורק, והמשותפים בהסכמת שניהם. ועד הכנה לסניף 'אגודת ישראל'. הרב יתפלל ביום חול בבית הכנסת הישן, ושלוש שבתות בחודש בחדש. זכויותיהם ייקבעו לפי שמירת השלום.

עיקרי הדברים

- הסדר סמכויות בחיפה.
- תלמוד התורה.
- סניף 'אגודת ישראל'.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' טבת תרע"ג[4]

אחרי אשר הציעו לפני הרב הגאון ר'[5] ברוך מרקוס, אב"ד[6] דעה"ק[7] חיפה [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] ת"ו והרב הנכבד מו"ה[8] יהושע בורק נ"י[9], את פרטי הדברים שנסתבכו במעמד העניינים בעה"ק[10] הנ"ל[11], הוחלטו אצלי ע"פ[12] דעת תורה ודעת נוטה [על פי דין תורה ושיקול דעת] אלה הפרטים המבוארים בזה:

א) כל דבר מעניני הדת לא יעשה בעיר בלא הסכמת הרב הגאב"ד[13] הנ"ל שי'[14].

ב) עניני הת"ת[15] [ענייני התלמוד תורה] יתנהגו ע"פ דעת הרב בהשתתפות הר"י[16] בורק נ"י, דהיינו כל העניינים הרוחניים שבת"ת[17] יעשו ע"פ דעת הרב, והעניינים המעשיים ע"פ דעת הר"י בורק, והעניינים שיש בהם עירוב משני העניינים הנ"ל יעשו ע"פ השתתפות שניהם והסכמתם האחדותית.

ג) ליסד ועד הכנה לסניף "אגודת ישראל", ["אגודת ישראל" נוסדה באותה שנה (תרע"ב), והרב קוק תמך בה בראשיתה] שמטרתו תהיה ג"כ[18] תיקון כל עניני הדת המקומיים. יסוד הועד יהיה ע"פ דעת הרב בשיתופו של הר"י בורק נ"י.

ד) הרב יתפלל בימות החול בביהכ"נ[19] הישן, ושלשה ימי ש"ק[20] בחודש, יתפלל בביהכ"נ החדש. רק כל שבת מברכים [השבת שלפני ראש חודש, שבה מברכים את החודש] יתפלל בביהכ"נ הישן, וזה המנהג ימשך עד שתהיה שעת הכושר לשנות בו לטובת השלום.

ה) כפי הזהירות של הצדדים הנ"ל, כבוד הרב והר"י[21] בורק בכל פרטי השלו'[22] המבוארים בזה, יתרבו או יתקמצו זכויותיהם ביחש להנהגת הת"ת ע"פ חות דעתי [על פי חוות דעתי] ודעת הרה"ח[23] ד"ר[24] משה אויערבאך [ד"ר משה אוירבך, מראשי "אגודת ישראל" ומנהל בית הספר "תחכמוני"] נ"י.

בכלל הנני מוצא חוב קדוש לכבוד נכבדי עדת ד' בעיה"ק[25] הנ"ל ת"ו, לחזק ולאמץ את מצב הרבנות בעדת קדשם, ולעמוד לימין הרב הגאב"ד הנ"ל בכל תיקוני התורה והמצוה, ותחזקנה ידיהם בעז ד', וכבוד הרב יעמוד לימין המחזיקים במעוז דת קודש, לעזרם בהשפעתו בכל הנוגע להרמת קרן התורה והיראה, ושניהם יחדו יעזרו בכל עז, לבצר את מצב השלו' בעיר הקודש הנ"ל, למען תפרח ותהיה לתפארת עם ד' בארץ חמדה. כ"ז[26] נעשה ע"פ החלטתי בהסכמת הצדדים הנ"ל ולאות אמת בעה"ח[27] אור ליום הנ"ל, פעה"ק[28] הנ"ל.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק יפו והמושבות תובב"א[29].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ר' - רבי
6. אב"ד - אב בית דין
7. דעה"ק - דעיר הקודש
8. מו"ה - מורנו הרב
9. נ"י - נרו יאיר
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. ע"פ - על פי
13. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
14. שי' - שיחיה
15. התו"ת - התלמוד תורה
16. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
17. שבתו"ת - שבתלמוד תורה
18. ג"כ - גם כן
19. בביהכ"נ - בבית הכנסת
20. ש"ק - שבת קודש
21. והר"י - ו + הר"י: הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. השלו' - השלום
23. הרה"ח - הרב החסיד
24. ד"ר - דוקטור
25. בעיה"ק - בעיר הקודש
26. כ"ז - כל זה
27. בעה"ח - באתי על החתום
28. פעה"ק - פה עיר הקודש
29. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הרב קוק מעולם לא התיר לבתי מרקחת לפתוח בשבת, ומחה על כך כמה פעמים, אבל קשה לגדור פרצה. גם ביפו כל יראי שמיים אינו פותח. מוטב לאחד את הקדושה עם הטהרה: לעסוק גם בעניין המקווה.

עיקרי הדברים

- בתי מרקחת בשבת.
- מקווה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ג' סיון תרע"ג[4].

שלו'[5] וברכת הרגל ושמחת תוה"ק[6] לכ'[7] ידי"נ[8] הרב הגאון החו"ב[9] אוצר תו"י[10] מו"ה[11] ברוך מרקוס שליט"א[12], הגאב"ד[13] דעה"ק[14] חיפה ת"ו.

אחדשה"ט[15] באה"ר[16].

ע"ד[17] חנויות הרפואות, [בתי המרקחת שנפתחו בשבת] לא התרתי מעולם, וכמה פעמים מחיתי, ובעוה"ר[18] קשה לגדור פרצה שנפרצה כבר, ומר באתרי' יהי ד' עמו ויגדור בכל עז ולא ילפינן ממקלקלתא וגם פה כל שיש בו ריח י"ש[19], אינו פותח את חנותו גם מאלה. ובית הטבילה ומה טוב שהקדושה תהיה מאוחדת עם הטהרה, לעסוק בזה וגם מזה לא יניחו ידם, בפרק אחד, וד' יברך את עמו על ארץ ירושתו, להגדיל פעלם ולהרבות חילם, בכל קודש וטוהר ובכל חיל ואומץ.

ברגשי כבוד וברכה ממקור לב מלא אהבה אין קץ,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. לכ' - לכבוד
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. החו"ב - החריף ובקי
10. תו"י - תורה ויראה
11. מו"ה - מורנו הרב
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
14. דעה"ק - דעיר הקודש

15. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
16. באה"ר - באהבה רבה
17. ע"ד - על דבר
18. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
19. י"ש - יראת שמים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אלול תרע"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

אין פנאי לדון בדברי תורה, והמעשה כבר נעשה כראוי. כנסיית רבני הארץ היא רעיון טוב, אבל יש עיכובים. הרב קוק מקווה לנסוע בחורף לגליל ולהיפגש עם הרבנים. הרב בן ציון (ידלר) נוסע עכשיו בשליחותו לגליל לתקן את ענייני תרומות ומעשרות, והרב קוק מבקש לסייע לו.

עיקרי הדברים

- כנסיית רבנים.
- נסיעה לגליל.
- שליחות הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ו' אלול תרע"ג[2]

שלו'[3] וברכה מרובה, וכוח"ט[4] בספרן של צדיקים גמורים לכבוד ידי"נ[5] וחביבי הרב הגאון החו"ב[6] סוע"ה[7] אוצר תו"י[8] מו"ה[9] ברוך מרקוס [הרב ברוך מרקוס, רבה של חיפה] שליט"א[10], האב"ד[11] דעה"ק[12] חיפה ת"ו[13], אחדשה"ט[14] באה"ר[15], יסלח נא חביבי, שמרוב הטרדות והמפריעים שנזדמנו לנו בקיץ דנא, ביחוד בשבתי פה רחובות, א"א[16] לי לפנות דעתי להשיב על דבריו היקרים בד"ת[17], בשגם אין הדבר צריך למעשה, כי יפה עשה כת"ר[18] שהשיג ג"פ[19] מהמקדש, ולנצח בפילפולא דאורייתא. כעת אין הזמן גרמא. יזכנו השי"ת[20] ללכת ברחבה בפיקודיו לימים הבעל"ט[21]

וע"ד[22] מחשבתו הטהורה בענין כנסיה לש"ש מרבני אה"ק[23] ת"ו, מה טוב הדבר אם יהיה אפשר להוציאו לאור, אבל כמה עכובים עומדים על הדרך, ובפרט כעת שהמצב הישובי כ"כ[24] מסובך, ד' ירחם ומ"מ[25] אקוה בעהשי"ת[26] לימי החורף הבעל"ט, כשיעזרנו השי"ת לנסוע למושבות הגליליות ונבקר ג"כ[27] בערים, להתראות עם כבוד הרבנים, ובעה"י[28] כתר"ה[29] ידי"נ[30] בודאי יקח חבל קודש עמנו בחסדי עליון ב"ה, ונטכס עצה בדבר הקדוש של יסוד ארחות התורה והיהדות בישובנו הקדוש.

והנה ע"ד[31] ענייני תרומ"ע[32] נוסע כעת ידידנו הרב ר'[33] בנציון [הרב בן ציון ידלר; ראו (כרך ב', אגרת תקפו)] נ"י[34], שהוא ציר אמונים מובהק ונאמן מאד, וחפץ ד' הצליח ב"ה על ידו, במה שמלאנו את ידו בכמה ענינים במושבות שביהודה. אקוה שיהיה לנו לכלי מחזיק ברכה ג"כ בשביל המושבות הגליליות. וכעת הנהו נוסע ע"פ[35] פקודתי לסייר את המצב, ולתקן המוכרח להיות נתקן על אתר. בטח יקרבהו כת"ר בכל עז, וזכות הרבים יהי'[36] תלוי בו, ומני' ומנן יתקלס עילאה, ויקים דבר לתורה ולתעודה בעה"י[37]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר[38] ונפש ידי"ע[39] דוש"ת[40] קשור באהבתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. החו"ב - החריף ובקי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תו"י - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דעה"ק - דעיר הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. א"א - אי אפשר
17. בד"ת - בדברי תורה
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
20. השי"ת - השם יתברך
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. וע"ד - ועל דבר
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. כ"כ - כל כך
25. ומ"מ - ומכל מקום
26. בעהשי"ת - בעזרת השם יתברך
27. ג"כ - גם כן
28. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
29. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
30. ידי"נ - ידיד נפשי
31. ע"ד - על דבר
32. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
33. ר' - רבי
34. נ"י - נרו יאיר
35. ע"פ - על פי
36. יהי' - יהיה
37. בעה"י - בעזרת השם יתברך
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר יעקב טהון

הרב קוק מודה על הסיוע לתיקון היבול בחוות. הרב קוק מבקש שבזמן הגמר יודיעו ממרחביה לרב מרקוס בחיפה, ומכנרת ודגניה לרב קליערס בטבריה, כדי שישלחו ממונים לעשר. הרב קוק מבקש מאה פרנק להוצאות, ושיתקינו מקווה כשר בבית המרחץ במרחביה.

עיקרי הדברים

- עישור במרחביה, כנרת ודגניה.
- מקווה במרחביה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אלול תרע"ג[4]

אדון נעלה ונכבד מר ד"ר[5] טהון [ד"ר יעקב טהון, סגנו של רופין ב"משרד הארצישראלי"] נ"י[6], שלו.

אדוני החביב,

אתכבד להביע לכ'[7] את רגשי תודתי על הסיוע אשר נתן לנו בעבודת תקון יבול החוות ע"י[8] שלוחנו הרב ר'[9] בנציון נ"י.

כעת אבקשו לכתוב למרחביה, כנרת ודגניה, אשר בעת היות שם השליח הרב הנ"ל[10], עוד לא היתה התבואה מוכנה, שבזמן גמר מלאכת התבואות יואילו להודיע ממרחביה להרב ר"ב מרקוס מחיפה, [הרב ברוך מרקוס; ראו (כרך ב', אגרת תקפ)] ומכנרת ודגניה להרב ר"מ[11] קליערס מטבריא, [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] והרבנים הנ"ל ישלחו את הממונים לתקן את התבואה כדין תוה"ק[12], למען יהיה יבול אחינו באה"ק[13] כשר לכל ישראל.

כן ייטיב נא למסור סך מאה פרנק להרב ר"ב המוכ"ז[14], בעד הוצאות הממונים מחיפה ומטבריא.

גם זאת אדרוש מכבודו לתקן בבית המרחץ שבמרחביה מקוה-טהרה כשרה כדת, וזה יעלה כעת להוצאה קטנה, כמדומה רק מאה פרנק או מעט יותר ומה טוב היה אם יכבדני כבודו בבקורו, לקחת דברים בענין נכבד זה פא"פ[15].

ברגשי כבוד וברכת השנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור

6. נ"י - נרו יאיר
7. לכ' - לכבוד
8. ע"י - על ידי
9. ר' - רבי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. ר"מ - ראש מתיבתא
12. תוה"ק - תורתנו הקדושה
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. המוכ"ז - המוסר כתב זה
15. פא"פ - פנים אל פנים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח שבט (תרפ"ג) **נמען:** ההסתדרות הכללית של היהודים הספרדים, סניף חיפה

לבו מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות, ואפשר שכל עדה תקבל את דרישותיה בלי להתפרד. הרב קוק מבקש לאחד את השחיטה כפי שהייתה, ומוכן לעזור, ומקווה שגם הרב יעקב מאיר יעזור.

עיקרי הדברים

- כאב על הפירוד.
- אחדות השחיטה בחיפה.
- עזרה לשלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ח שבט

לכבוד הסתדרות כללית של היהודים הספרדים סניף חיפה ת"ו[2], שלו'[3] רב. קבלתי את מכתבם הנכבד מט"ו ח"ז[4] והנני מצהיר בזה לכבודם שלבי מר מאד על הפרצים שאנחנו עושים בהאחדות של עדותינו באי"י[5], כי הלא חובתנו קדושה היא לשאוף תמיד לאחד בין אחים שנתרחקו בחזקת היד. ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת. וכי אין באפשרות למצא דרכים כאלה, שכל עדה מהעדות הנכבדות שלנו, הספרדית והאשכנזית, תהיה עומדת בכבודה ותשיג את דרישותיה, ומכל מקום מה שהיה מאוחד עד כה לא יתפרד.

על כן הנני מפיל תחנתי לפני כבוד מעלתכם: ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם [שלא יקימו שחיטה נפרדת לספרדים ולאשכנזים] הקדושה, כאשר היתה עד כה. ואם ישנם ביניכם איזה דברים לפשר הנני בל"נ[6] מוכן לעזור מצדי לטובת השלו'[7] עד כמה שידי מגעת. ואקוה שגם כבוד עמיתי הנשיא הרב הגאון ר"י מאיר [הרב יעקב מאיר, הראשון לציון והרב הראשי הספרדי] שליט"א[8] גם הוא יעזור לטובת השלו' והאחדות הכללית. כי רק ברעיון לאומי כללי ושאיפת האחדות של כל בית ישראל, נוכל לקוות שיתכוננו מעשינו לבנין עמנו וארצנו הקדושה ולחזק את עמודי הדת והיהדות, לשם ולכבוד ותפארת לכל בית ישראל.

והנני בזה אחיכם ועבדכם הנאמן הדורש אשרכם וכבודכם כל הימים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. שלו' – שלום
4. ח"ז – חודש זה
5. באי"י – בארץ ישראל

6. בל"נ - בלי נדר
7. השלו' - השלום
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג שבט תרפ"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הספרדים מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב בפני עצמם. אם יהיה בטוח שהרב מרקוס יוכר כרב הראשי לאשכנזים, והרב קנעל כחבר המשרד, והרב שייקחו יהיה תלמיד חכם וירא שמים - אולי אין כדאי לעשות מחלוקת. הרב קוק מבקש את דעתו.

עיקרי הדברים

- דרישת הספרדים לרב.
- תנאים לשלום.
- בקשת חוות דעת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ג שבט ג'

כ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון מו"ה[4] ברוך מרקוס [רבה של חיפה; ראו (כרך ד', אגרת אקיד)] שליט"א[5]

האבד"ק[6] חיפה ת"ו[7] שלו'[8] וברכה באה"ר[9] מצאתי לנכון להודיע לכת"ר[10] ידי"נ שליט"א שקבלתי שני מכתבים מההסתדרות הספרדים וכותבים בדרך נימוס, ועתה במכתב האחרון הם כותבים שאם יתרצו מצד הועד שגם הם יקחו להם רב בפני עצמם יבא השלו'[11]. והנה כשאני לעצמי חושב, שאם רק נהי'[12] בטוחים שכת"ר[13] יוכר בתור הרב הראשי לאשכנזים גם מצדם, וכמו כן הרב ר"י קנעל בתור חבר למשרד הרבנות, ועם זה שיהי'[14] הרב שיקחו להם ת"ח[15] וירא שמים, אולי אין כדאי לעשות מחלוקת אודות ענין זה. יודיעני נא כת"ר[16] איך הוא המעמד לפי דעתו ובאיזה אופן אפשר לסדר את דבר השלו'.

והנני בזה ידי"ע[17] דוש"ת[18] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. כ' - כבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האבד"ק - האב בית דין קהילת
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. לכת"ר - לכבוד תורתו
11. השלו' - השלום
12. נהי' - נהיה
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. שיהי' - שיהיה

15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו